

İktisadî ve Sosyal Bakımdan Bugünkü İsrail

Prof. Orhan TUNA

İ. ve İ. E. Müdürü

— I —

GİRİŞ

Son yıllarda gerek yabancı memleketlerde, gerek yurdumuzda İsrail'den, bu coğrafya parçasındaki iktisadî ve teknik gelişmelerden çok, hem de pek çok bahsedildiği mâlumdur. Radyo ve televizyonlardan başlayıp matbuat, ilim mahfilleri, hattâ halk efkârı İsrail'e ait hâdise ve mes'eleleri büyük bir hassasiyetle takip etmektedir. Bu yakın alâkanın bazı sebepleri olmak lâzımdır. İşte bugün esas itibarıyla on gün kadar süren bir seyahatin intibalarına, orada iken selâhiyetlilerle yaptığımız görüşmelere, nihayet ziyaret ve müşahedelerimize dayanmak suretiyle bu alâkanın sebeplerini sizlere anlatmaya çalışacağım.

Bundan bir kaç ay önce İsrail İşçi Sendikaları Konfederasyonunun nazikâne dâveti üzerine bu memlekete gitmiştim. Her şeyden önce bu teşekkülün (Histadrut), iktisadî, meslekî ve siyasî kollariyle Devlet içinde Devlet olduğunu ifade etmek lâzımdır. Bu on gün içinde refakatimize verilen bir mihmandar, bizi bu memleketin söz sahibi bütün insanlarıyla tanıştırmış, bütün sınaî, meslekî, ziraî, ticarî müesseseleri ve tesislerini gezdirmiş, memleketin baştan başa bütün dikkate değer şehir ve kasabalarını, yeni iskân merkezlerini, kooperatiflerini göstermiştir. Filhakika bu fevkalâde entansif tedkikler sayesinde nisbeten kısa zamanda, memleket, halk, çeşitli meseleler, iktisadî, sosyal ve kültürel hayat hakkında etraflı bilgi edinmek imkânı hâsıl olabilmıştır. Bu münasebet-

le seyahati tertip edenlere ve seyahatimiz sırasında her türlü kolaylığı gösterenlere samimî teşekkürlerimi sunmak isterim.

**

Bu günkü İsrail veya Filistin, Osmanlı İmparatorluğunun eski Kudüs Şerif Mutasarrıflığı ve havalisinin Akdenize bakan sahil parçasıdır. Hazreti Musa'nın kabrinin bulunduğu Kudüs şehri bu vasfiyle gerek Yahudiler, gerek diğer dinlere mensup olanlar için mukaddes bir yerdir. Tarihte pek çok hâdiselere ve mücadelelere sahne olmuştur. İsrail Devletinin işgal ettiği sahalara Arz-ı Mukaddes ve halkına Ben-i İsrail denildiği de mâlumdur. Gerçekten bu topraklar ve havalisi sade Arap ve Yahudi tarihi bakımından değil, fakat Osmanlı-Türk tarihi bakımından da fevkalâde ehemmiyetli eserleri ihtiva etmekte ve hâdiselere şahit olmuş bulunmaktadır. Bir defa Hazreti Musa'nın kabrinden sarfınazar, Fransız Katolik Kilisesi, İmparatorluğun inhiyat devirlerinde Bâbı Âli için daima baş belâsı olmuş, Fransızların koloni politikasını ayakta tutmuş ve İmparatorluğun içişlerine karışmak hususunda mühim bir vesile teşkil etmiştir. Ayrıca Napolyon ordularını perişan eden Cezar Ahmet Paşa'nın kabrinin bulunduğu Akkâ şehri, nihayet Birinci Cihan Savaşı yıllarında Cenup Orduları Kumandanı Cemâl Paşa'nın karargâh kurduğu Zeytin Dağı bunlar arasındadır.

Filistin uzun bir Mısır hâkimiyetinden sonra 1517 yılında Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferinde Osmanlı Türklerine geçmiştir. 19 uncu yüzyılda bir aralık âsi Mehmet Ali tarafından zapt ve işgal olunmuştur. Sonra Birinci Cihan Harbinde Osmanlı ordularının bütün Arap Yarımadasını terketmesi üzerine, manda şeklinde İngilizlerin idaresine geçmiş ve 1947 tarihine kadar İngilizler tarafından vekâleten idare olunmuştur. Sonra 1947 senesinde Birleşmiş Milletlerin verdiği karar üzerine Filistin'in (eski Kudüs Mutasarrıflığı ve havalisi) sahile bakan kısımları kurulacak yeni Yahudi Devletine ve iç kısımları ise Ürdün'e verilmiş, bu suretle siyasi bir aksiyonla mes'elenin halledileceği düşünülmüş, filhakika bir yıl sonra da, 1948 senesinde Yahudi Millî Meclisi kurulmuştur.

**

İsrail İbranice "Tanrı Mücahitleri" mânasına gelmektedir. Bir Yakın Şark memleketidir. Ancak bir Yakın Şark memleketi olmakla beraber, bugün Yakın Şarkta bir Avrupa Devleti, medenî bir camia olmak

vasfını taşımaktadır. 20850 kilometre karelik bir sahayı kaplamaktadır. 1953 yılında nüfusu 1,8 milyon iken, bugün nüfus miktarı 2,3 milyona ulaşmış bulunmaktadır. Baş şehri Kudüstür. Ancak politik mülâhazalarla hiç bir Devlet Kudüs'ü başşehir olarak tanımadığından, bütün resmî delegasyonlar Tel-Aviv'de yerleşmiş bulunmaktadır. Resmî dil İbranicedir. İbranice daha düne kadar ölü bir dil halinde iken, İsrail Devletinin kuruluşundan itibaren canlı bir lisan haline gelmiştir.

Memleketin büyük bir kısmı çöl ve sahradır. Bu itibarla su ve sulama meselesi, bugünkü İsrail'in hayatî problemleri arasında yer almış bulunmaktadır. Bu maksatla deniz suyunu tatlı suya çevirmek ve hususiyetle susuz bölgeler için tuzlu suyu yeni bir usulle nisbeten düşük mâliyetle tatlı suya çeviren tesisler vücutte getirmek İsraili ilim adamlarının başarmak üzere buldukları bir keşiftir.

İsrailde iskân elverişli mıntikalardaki nüfus kesafeti Avrupa memleketlerine muadil bulunmaktadır. Bu memlekette 1952 yılında 1,6 milyon Yahudi, 118.500 Müslüman Arap, 40.000 Hıristiyan 15.500 Mecûsî mezhebine sâlik Dürzî vardır. Müslüman halkla Dürzîlerin yekûnu, İsrail Devletinin kuruluşundan önce 900 bin civarında iken, sonradan bunlar memleketten sürülmüş veya kendiliklerinden İsrail'i terketmişlerdir. Bunların bir daha İsrail'e dönmeleri yasak edilmiştir. Bugün Müslüman ve Dürzîlerden mürekkep azınlıklar tamamiyle izole şekilde yaşamakta, ayrı okullar, hastahaneler, sendikalar ve şer'i mahkemelere sahip bulunmaktadırlar. Yaşadıkları ve çalıştıkları topraklar umumiyetle çok kötüdür. Bunlar küçük sanatlar, ziraat ve hayvancılıkla meşguldürler. Gerçi ziraate elverişli toprakların beşte biri bunlara ait ise de, arazi sudan ve su tesislerinden mahrum bulunduğundan, ziraî hâsıla son derece düşüktür.

— II —

İSRAİL'DE NÜFUSUN BÜNYESİ

Muhacir olan bütün memleketlerde olduğu gibi İsrail'de de nüfusun bünyesi ekonomik faaliyetler itibariyle çok elverişlidir. Filhakika halen nüfusun %70 i 40 yaşından küçüktür. 1948 de nüfusun %89 u şehirlerde ve %16,1 i ziraî bölgelerde yaşadığı halde 1952 de nüfusun %50 si üç büyük şehirde sâkin bulunmaktadır. Bunlar da Tel Aviv, Kudüs ve Hayfa'dır. Diğer taraftan doğumlar pek yüksek olup %26,3 e

ulaşmaktadır. Ölümle itibariyle İsrail dünyamn en düşük ölüm nisbetinin cârî olduğu bir memleketdir. Sağlık tesislerinin mükemmelliği ve nüfus başına hekim nisbetimin düşüklüğü böyle bir duruma yol açmış bulunmaktadır. Memleket büyük ölçüde muhacir kabulüne devam etmektedir. Nitekim İsrail Devletinin kurulduğu yılda (1948) Yahudi sayısı 675000 ve azınlıklar ise 125000 olduğu halde, 1950 de Yahudi sayısı 1,4 milyona çıkmış, bir kaç sene içinde bir misli artmıştır. 1945 ve 1948 den sonra göçler hususiyle Batı ve Güney Batı Avrupa memleketlerinden vâki olmuştur. Bu arada doğulu ve batılı Yahudiler arasında dünya görüşü ve zihniyet bakımından çok büyük farkların mevcudiyetine işaret etmek yerinde olur. Meselâ Arap memleketlerinden İsrail'e hicret eden Yahudilerde evli kadın başına düşen çocuk sayısı sekiz olduğu halde, Batı Avrupalı Yahudilerde bu miktar 1,3 e düşmektedir.

Diğer taraftan Yahudi nüfusu kısa bir müddet içinde büyük ölçüde artmasının bazı ehemmiyetli sebeplerine işaret etmek yerinde olur. Bu sebepleri ortaya çıkartabilmek için Birinci Cihan Savaşı sonrasına kadar geri gitmek icabeder. Bilindiği gibi Birinci Cihan Harbinden sonra, Yahudilerin bilhassa kesif şekilde yaşadıkları Dođu ve Batı Avrupa memleketlerinde esash rejim değişiklikleri olmuş, teessüs eden yeni politik sistemler umumiyetle çok zaman antisyonist bir istikamet takip etmiştir. Bu istikamet yine bilindiği gibi gerek Sovyetler Rusyasının, Polonya ve Balkan memleketlerinde, gerek Avrupa, Avusturya, Macaristan, hattâ İspanya ve İtalya'da zaman zaman pek hazin şekillerde tecelli etmiştir. İşte böyle bir davranıştır ki canlarını ve hayatlarını kurtarabilen Yahudileri kütle halinde İsrail'e sürüklemiş, bunun yanında yeni bir vatan kurma heyecanı memleketin sür'atle gelişip kalkınması üzerinde hayati rol oynamıştır.

Aşağıdaki tablo bugünkü İsrail nüfusunun %85 ini teşkil eden muhacirlerin nereden geldiklerini göstermektedir:

Bugünkü İsrail nüfusuna ait son rakamlar şunlardır:

- %30 Dođu Avrupa (Polonya, Romanya ve Macaristan),
- %40 Kuzey Afrika memleketleri,
- %15 Hiçbir baskıya mâruz kalmadan kendi rıza ve iradesiyle Amerika, İngiltere gibi serbest memleketlerden gelen Yahudiler,
- %15 İsrail Devletinin kuruluşundan önce bu topraklar üzerinde yaşayan Yahudilerden teşekkül ve tereküp etmektedir.

— III —

DEVLET, HUKUK NİZAMI VE EKONOMİK
HAYAT

Yahudi Millî Meclisi 14 Mayıs 1948 de, Birleşmiş Milletlerin 1947 senesinde müstakil bir Yahudi Devletinin doğması hususunda verdiği karara dayanılmak suretiyle kurulmuştur. Bugün Parlamento 120 mebustan mürekkeptir ve esas iktidarı temsil eden Vekiller heyeti parlamentoya karşı mes'uldür. Memlekette en kuvvetli siyasî teşekkül sosyal demokrasi hareketidir. Bu hareket kollektivist bir iktisadî iktidarı temsil eden sendika teşekkülleriyle (Mapai) partisidir. Bu parti İsrail Devletinin kurulduğu gündenbergi memleketin kaderine ve iç bolitikaya hâkimdir. Bundan sonra sağ-liberal bir istikamete sahip bulunan Siyonist Partisi gelmektedir. Bu parti esas itibariyle hususî teşebbüsü temsil etmek ve hükümet koalisyonuna dahil bulunmaktadır. Sosyalist temayüllü Mapam Partisi 120 üyelikten parlamentoda 15 mebusa sahiptir. Buna mukabil Mapai Partisi 45, Siyonistler ise 20 mebula parlamentoda temsil edilmektedir.

İsrail, 1950 yılında, takriben yarısı sulama tesislerine bağlı olan 216600 hektarlık kültür arazisine sahipti. Ziraatin siklet merkezini, narenciye, arpa ve buğday teşkil etmektedir. Ayrıca zeytin, incir ve muz ziraati yapılmaktadır. Arazinin %80 i "Yahudi Millî Fonu" nun emrinde, yâni âmme mahıdır. Bunun dışında mahdud miktarda küçük ziraî mülkiyet mevcuttur.

Ziraî sahada belli başlı 4 mülkiyet ve işletme şekli vardır.

1 — *Moşavlar (Köyler)* : Bütün mes'uliyet hususî ellerdedir ve işletme şekli tamamiyle serbesttir.

2 — *Ovim Moşav'lar* : Buna mukabil Ovim Moşavlarında (kooperatif köyleri) arazi âmme mülkiyetine dahildir. Çiftçi bunu ucuz bir fiatla kiralar. Kooperatifin bütün üyeleri aynı haklara ve aynı arazi mülkiyetine sahiptir ve karşılıklı yardım mükellefiyetiyle birbirine bağlıdır. Üyeler yabancı işçi çalıştırmadan, arazide bizzat çalışmak durumundadır. Ovim'e katılan her yeni üye kooperatiften aynı çapta arazi, ev, hayvan, âlet ve edevat alır.

3 — *Şutufi Moşav'ları* : Şutufi köyleri, kooperatif işletmeye bağlı kooperatif köyleridir. Kooperatifin her üyesi bahçe ziraati için küçük

bir arazi ile bir ev, bir inek, tavuk ve horoz gibi hayvanlara sahip ve mâliktir. Arazi esas itibariyle "Yahudi Millî Fonu" na ait, yani âmme mahdudur. Bahis konusu ettiğimiz küçük bir bahçe istisna edilecek olursa, arazi kolektif olarak işletilmekte, sâfi kârla bu kooperatif işletmenin üyeleri arasında müsavi şekilde pay edilmektedir. Zamanla bu köyler sınaî işletmelere bağlanmıştır.

4 — *Kibutslar* : Kibutslar serbest - iradî ziraî kolektif işletmelerdir. Buralarda ziraî nüfusun büyük bir kısmı organize hâdedir ve memleket-te ziraî hâsılânın takriben yarısını bu kibutslar vermektedir. Kibutslara giriş ve çıkış herkese ve her zaman açıktır. Bütün işler bedelsiz ve karşılıksız yapılır. Buna mukabil kibutslu ailelerin her türlü ihtiyaçları, kibuts işletmesinin elde ettiği kârlardan karşılanır. Kibutslarda para tedavül etmez. Herkes umumî mutfaktan yemek yediği için evlerde hususî mutfaklar yoktur. Ailelerin çocukları toplu olarak yetiştirildiklerinden, bunlar da ailelerin yanında kalmazlar.

Bununla beraber İsrail'e gelen muhacirler kibutslara karşı büyük bir sempati beslemediklerinden ve kooperatif ziraî işletmelerden hoşlanmadıklarından her iki Moşav nevi de gittikçe yayılmakta, buna mukabil kibutslarda aynı gelişme temayülü tesbit edilmemektedir. Kibutslara rağbet eden zümreler arasında fanatik sosyalist ve komünist Yahudiler sayılabilir. Bugün bütün İsrail'de 250 kadar kibuts ve her neviden 300 kadar Moşav vardır. Diğer taraftan kibutsların tarihi Osmanlı İmparatorluğuna kadar uzanmaktadır. Bundan takriben 80 sene kadar evvel başlamış bulunan Yahudi işçi hareketleri neticesinde Filistin'de ilk ziraî köyler ve koloniler kurulmuştur. O tarihte genç muhacirler bu avyona öncülük etmişlerdir. Bundan sonra ikinci parti muhacirler, birincilerin ferdî mülkiyet temâyülüne aykırı olarak ziraî kominote teşkiline ehemmiyet vermişlerdir. Bu ikinci parti muhacirler Yahudilerin hayat tarzını, yaşama ve çalışma an'anelerini değiştirmek, bunları elleriyle bizzat çalışır hale getirmek emelindeydiler. Bunlar bugünkü kibutsların ve siyonist teşekküllerinin kurucusudurlar. Karşılıklı yardım müesseseleri kurmuşlar, öncülük yapmışlar, kooperatifler, hastalık ve sağlık teşkilâtı vücuda getirmişlerdir. Bütün bunlar 1920 yıllarında Hayfa'da tertiplenen bir kongrede kararlaştırılmış ve esasen bahis konusu bu kongrede meşhur Hustadrut teşkilâtı kurulmuştur.

Diğer taraftan Avrupa memleketlerinde ziraî mahsul piyasalarında rekabeti yürütebilmek için İsrail'de eski ve klâsik köy sistemini değiştirmek, yeni mülkiyet ve işletme sistemleri bulmak icabetmiştir. Ger-

çekten kendi kendine yetme sistemi mahiyetinde olan eski sistem terk edilmiş, ziraî mıntıklar etrafında sivil hizmetlere, kültür servislerine, istihlâk ve nakliye kooperatiflerine, pazarlama, sağlık, maarif ve spor hizmetleriyle teşkilâtına büyük bir ehemmiyet verilmiştir.

Sanayi Hayatı :

Memlekette kömür ve deniz cevherleri fıkdanı hususiyle ağır sanayiinin gelişmesine engel olmaktadır. Bundan dolayı daha çok hafif endüstrî inkişaf halindedir. Bunlar arasında tekstil, deri, seramik, tıbbî müstehzarat, yapı, değirmencilik, sabun, çimento, sun'î gübre sanayi kolları zikre değer. Yer gazı itibariyle memleket çok zengindir.

Şimdi biraz da Histadrut teşkilâtından bahsedelim.

— IV —

HİSTADRUT TEŞKİLÂTI VE FAALİYETLERİ

Histadrut ibranice birleşme, cemiyet, birlik, koalisyon mânasına gelmektedir. Bu memlekette işçilere mahsus tek ve dev sendikadır. Bu teşekkülün kooperatifleri, iskân sahaları, ziraî ve sınaî her çeşit kooperatif işletmeleri, fabrikaları, mesken kooperatifleri, mahalleleri, hastahaneleri, gençlik ve spor organizasyonları, mektepleri, gazete, matbaa ve neşriyat evleri vardır. Histadrut bu memleketin en kuvvetli sosyal, kültürel ve ekonomik müessesesidir. Halkın yarıdan fazlası bu teşekkül içinde organize'dir. Bir kelimeyle İsrail demek mübalağasız Histadrut demektir.

Bu memlekette hastalık, mâlûliyet, dulluk ve yetimlik sigorta kolları Histadrut'a bağlıdır ve bu teşekkül tarafından idare edilmektedir. Bu maksatla Histadrut 11 hastahane, 9 şifa yurdu ve 400 poliklinik tesis etmiştir. Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi Histadrut'un elinde halen 2120 sınaî işletme 5580 atölye vardır. Hususiyle yapı sanayiinde ve şehir nakliyat sisteminde fevkalâde mühim bir yer işgal etmektedir. Bütün yapı malzemesi sanayi Histadrut'un elindedir.

Histadrut'un muhtelif seksiyonları vardır. Hukukî statüsü itibariyle Histadrut, diğer bütün umumî müesseseleri gibi Mecelle hükümlerine tâbidir. Bu itibarla Histadrut'a hukukî bakımdan bir Osmanlı müessesesi demek mümkündür.

a) *Histadrut'un Sendikacılık Seksiyonu :*

Bu memlekette mevcut 35 millî sendika merkezi buraya bağlıdır. Aidat merkezileştirilmiştir. Herkes aidatım ferdi olarak Histadrut'a öder. Grev fonu ve diğer sosyal yardımlar da merkezileştirilmiştir. Grev halinde zayıf ve kuvvetli sendikalar arasında her türlü fark ortadan kaldırılarak grevci işçilere yardım bakımından bir müvazene kurulmuştur. İsrail'deki bütün işçilerin takriben %90 ı Histadrut'un üyesidir. 1962 de üye miktarı 550 bini bulmuştur. Histadrut'un fonksiyonları diğer memleketlerdekinin aksine olarak sadece işçiyi korumak değil, başka memleketlerden gelen başka sanat ve mesleklerdeki Yahudi muhacirlerini reedükasyona tâbi tutmaktır. Bu suretle yahudilerin klâsik sanatları olan ticarî muameleler haricinde bunlara marangozluk, demircilik, yapı işçiliği öğretilmiş, bu insanlar gerçek mânada birer işçi haline getirilmiştir.

Diğer taraftan bu memlekette sosyal güvenlik sistemi yine Histadrut tarafından kurulmuş, ve bu teşekküle bağlanmıştır. Gerçekten memleekte sosyal refah devleti rejiminin gerek bir espri, gerek müessir bir teşkilât halinde yerleşmesi hususunda Histadrut mühim bir rol oynamıştır. Kurulan sigorta kolları arasında sadece işsizlik sigorta kolu mevcut değildir. Bunun sebebini anlamak güç değildir. Çünkü gerçek bir refah devletinde "çalışma hakkı" fiilen tatbik imkânı bulmakta ve netice itibariyle çalışma arzu, irade ve takatı olan herkese, kendi ehliyet ve meslekî kolifikasyonuna göre bir iş verilmektedir. Bundan dolayıdır ki, İsrail'de bir işsizlik meselesi yoktur ve netice itibariyle işsizlik sigorta teşkilâtına da ihtiyaç hissedilmemektedir.

Yine aynı "refah devleti" sisteminin tabii bir sonucu olarak "Çalışma hakkı" rejimi tesis edilmiştir. Filhakika bilindiği gibi çalışma hakkı, herkese mutlaka iş temini gibi bir âmme mükellefiyeti doğurmaktadır. Böyle bir rejimin mevcut olduğu memleketlerde, âmme organları hususiyile "sabit sosyal tesisler" e girişmek, yani yol, mektep, hastahane, baraj, liman, hava alanı, köprü ve saire gibi tesisler vücade getirmek suretiyle bir taraftan iktisadî hayatı daima canlı ve hareketli tutmak, hususî teşebbüsü bu yoldan tahrik ve teşvik etmek, diğer taraftan emek piyasasında tam istihdam imkânlarına ulaşmak hedefini gütmektedirler.

Bu rejimde sadece ihtiyarlık meselesi ortaya çıkmaktadır ki, İsrail'de problem, 65 yaşını ikmâl eden her şahsa son ücretinin %75 ini ihtiyarlık rantı olarak vermek suretiyle halledilmiş bulunmaktadır.

Histadrut'un tâlim ve terbiye tesis ve fonksiyonları ve bu meselelerle vazifelendirilmiş seksiyonu:

Bundan önceki izahlarımızla İsrail'in bugünkü nüfusunu esas itibarıyla muhacirlerin teşkil ettiğine, bunların büyük bir kısmının ise vasıfsız insanlardan mürekkep olduğuna işaret etmiştik. Filhakika mesele bu zaviyeden ele alındığı takdirde, bu memlekette alâkalı organların eğitim bakımından ne kadar mühim meselelerle karşı karşıya bulduklarını söylemeğe lüzum yoktur.

İsrail'de yukarıda bahsettiğimiz "alâkalı organlar" dan biri, belki de başta geleni Histadrut'tur. Bu dev teşekkül esas itibarıyla ticaretle, bunun yanında ehemmiyetsiz olmakla beraber, küçük sanatlar ve rençberlikle uğraşan ve yarıdan fazlasını okuyup yazmadan mahrum kimselelerin teşkil ettiği muhacirleri, baştan başa yeni meslekler için yetiştirmek ve hazırlamak gibi fevkalâde mühim ve müşkil bir mesele ile karşı karşıya kalmış ve bu mesele öncelikle çözülmeyen, memleketin hızlı ve gerçek bir kalkınmaya ulaşabileceğine inanmamıştır. Bu itibarla Histadrut, her şeyden evvel 200 çocuk bahçesi, 130 halk mektebi, 4 yüksek mektep ve üniversite, bunların dışında müteaddit meslek ve sanat mektepleri kurmuştur. Ayrıca her türlü meslek ve sanatın öğretildiği çocuk köyleri vücade getirmiştir.

Şüphesiz bu mesele ele alındığı zaman entegrasyon gibi çetin bir problemle karşılaşmıştır. Filhakika gelenlerin dörtte birinin koyu cahil, diğer dörtte birinin düşük kültürlü ve yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, hemen hepsinin meslek itibarıyla küçük tâcirlerden ibaret olduğu göz önüne getirildiği takdirde, bunları yeni meslek ve sanatlar için tek bir kalıba dökmek, muayyen potalar içinde eritmek, nesiller boyunca ticaret, tezgâhtarlık, sarraflık ve bankerlik gibi işlerle uğraşmış olan Yahudileri zanaat, hırfet ve ziraat gibi sahalar için yeniden yetiştirmek en mühim bir mesele olarak ortaya çıkmıştır. İşte Histadrut yorulmak bilmez bir gayretle eğitim faaliyetlerine koyulmuş ve yaptığımız müşahede ve tedkiklere göre, bu işte cidden muvaffak olmuştur. Tedkiklerimiz sırasında görüştüğümüz Türkiye'den hicret etmiş bir kısım Yahudilerin, vaktiyle memleketimizde perakende ticaretle meşgul olurken, yeni vatanlarında sırf ziraat ve hayvancılıkla uğraştıklarını tesbit ettik. Belki de hayatlarında bir tavuk çiftliği, yahut ziraat bir işletme görmemiş olan insanlar, tâlim ve terbiye sayesinde, mükemmel bir çiftçi veya hayvan yetiştiricisi haline gelebilmişlerdir.

Bütün bunların yanında Histadrut'un kurduğu maarif ve kültür tesislerinden sadece İsrail vatandaşları değil, Asya ve Afrika'nın geri kalmış memleketlerinden gelen işçiler de geniş ölçüde faydalanmaktadır. Filhakika kırk kadar "geri kalmış" veya "az gelişmiş" memleketten gelen işçilerin edükasyonu maksadıyla üç buçuk aylık kurslar tertiplenmekte, hattâ gelişmiş memleketlerden gelen işçiler için dahi sendikacılık meseleleriyle ilgili seminerler açılmaktadır.

Hülâsa Histadrut'un eğitim faaliyetleri esas itibariyle işçi hareketlerini millî gelişme gayretlerine entegre etmek, sadece ve daima ücret artışı taleplerinde bulunmayıp, kapital terakümü temin etmek ve yapıcı olmak, emeğin prodüktivitesini arttırıcı tedbirler almak, işçilerin iş yerlerinin idaresine iştiraklerini desteklemek, dünya görüşü, kültür ve medeniyet seviyesi, ekonomik şartlar itibariyle muhtelif memleketlerden gelen muhacir Yahudileri standart hale getirmek, çeşitli örf, an'ane, temayül ve mizaçları birleştirmek, alım yazısı, tevekkül ve kanaatkârlık gibi metaekonomik temayülleri silmek gibi hedef ve maksatlara yönelmiş bulunmaktadır.

c) Histadrut ve ücretler :

Biraz önce işaret ettiğimiz gibi Histadrut'u sırf ücretleri tahrik eden ve her ne bahasına olursa olsun ücret geliri artışları için kurulmuş bulunan bir müessese ve mekanizma olarak dikkate almak mümkün değildir. Filhakika Histadrut aynı zamanda tam mânasiyle bir işçi organizasyonu mahiyet ve vasfında olmakla beraber, diğer memleketlerde kurulu çeşitli tipteki sendikalardan esas itibariyle ayrılmasına yol açan fevkalâde ehemmiyetli hususiyetler arz etmektedir. Bu hususiyetler bahis mevzuu memleketin tarihinden başlayarak, bugünkü şartları, jeopolitik durumu, dinî ve ırkî yapısı, askerî ve siyasî meseleleriyle yakından ilgilidir. İsrail, haklı veya haksız, bir muhasım çemberle çevrilidir. Milletlerarası resmî bir teşekkülün kararıyla ve büyük devletlerin hukukî ve fiilî desteğine dayanarak, "bugünden yarına" doğmuş bulunan bu memlekette, her fert ve teşekkül durumun nezaket ve vahametini takdir etmekte, memleketin kader ve âkibeti bakımından hareketlerini buna göre tanzim etmektedir. Bu arada mevcut şartlar karşısında Histadrut teşkilâtı da gerçekten son derece ağır bir yük altında ve ciddî bir mes'uliyet şuuru içinde bulunmaktadır. Muhtelif iktisadî, sosyal ve kültürel teşebbüs ve tesisleriyle gerçek bir holding mahiyeti taşıyan bu teşekkül, takip ettiği ücret politikası bakımından da diğer memleketlerdeki

sendikalara nazaran, ehemmiyetli hususiyetler göstermektedir. İşte Histadrut'un ücret politikasını, daima yukarıdaki şartlar ve durumlar dikkate alınmak suretiyle mütalâa etmek icabeder.

Söylediğimiz gibi, İsrail'de umumî ücret politikasına hemen tek başına istikamet veren Histadrut, prensip itibariyle muhtelif sanayi kollarında kurulu olup, kendisine bağlı bulunan sendika seksiyonlarının ücret zammı taleplerine çok hallerde mukavemet etmekte, hangi branşlarda ücretlerin muvakkaten dahi olsa dondurulması, hangilerinde muayyen nisbetler altında arttırılması icabettiğine bizzat karar vermektedir. Bir defa tedkik merkezleri kendisine bağlıdır. Bundan dolayı ücretlerin umumî seyrini tayin ederken, çeşitli branşlarda emeğin prodüktivitesini, emek arz ve talep münasebetlerini, memleketin umumî ekonomik şartlarını ve konjonktür durumunu göz önünde bulundurmaktadır. Ayrıca sosyal adalet icaplarına riayet etmekte, bundan dolayı da zaruri ihtiyaç maddeleri fiatlarıyla, mesken kiralarının umumî seyrine uyan reel ücret artışlarına kıymet ve ehemmiyet vermektedir. Yine aynı adalet endişesi aşırı ücret derece ve farklarının zamanla ortadan kaldırılmasına yol açmaktadır. Filhakika bugün İsrail'de ücretlerin tesviyesi, bir hizaya getirilmesi işi muvaffak olmuş, ücret farkları 1-5 sene kadar düşürülmüştür.

d) Histadrut'un iktisadî teşebbüs ve fonksiyonları:

İsrail Devletinde Histadrut sendikacılık fonksiyonları yanında mühim bir iktisadî müteşebbis durumundadır. Histadrut'un sahip olduğu iktisadî müesseseler ve bu müesseselerin sevk ve idaresiyle ilgili faaliyetler merkezileştirilmiş ve Holding kumpanyaları şeklinde teşkilâtlandırılmış bulunmaktadır. Her Histadrut üyesi, kendi maaş ve ücret geliri nisbetinde bu ekonomik teşebbüslerde hissedardır. Esasen Histadrut mevzuatına göre, buna mecburdur.

Diğer taraftan Histadrut'un iktisadî teşebbüslerinde bütün hissedar üyelerden mürekkep umumî bir konsey vardır. Bu konseyin resmî adı Hevart - Ovdim'dir. Bunun mânası Holding kumpanyası demektir. Bu teşekkül iktisadî hayatın ziraat, yapı, sanayi, hayvancılık, münakalât ve saire gibi bütün saha ve branşlarında işletmelere sahiptir.

Bu arada dikkate değer bir nokta, İsrail'deki bütün işçilerin takriben dörtte birinin bu holding kumpanyasına ait iş yerlerinde çalışmakta olmasıdır. Esasen İsrail'deki bütün işçilerin aşağı yukarı yüzde doksanı Histadrut'un âzası olduğundan, bu işçiler aynı zamanda holding kum-

panyalarının da hissedarı bulunmaktadırlar. Sadece ücretlilerin takriben yüzde onunu teşkil eden sağcı (müfrit siyonist) gurup, her ne şekilde olursa olsun, Histadrut'a ve teşkilâta rağbet ve iltifat etmemektedir. Bu gurubun hususî organizasyonları vardır.

Şimdi söylediklerimizi bir tablo halinde göstermeğe çalışalım:

Ziraî sahada bütün işletmelerin	%65'i Histadrut'undur.
Sınai sahada bütün işletmelerin	%25'i Histadrut'undur.
Ticarî sahada bütün işletmelerin	%25'i Histadrut'undur.
Yapı sanayii sahasında işletmelerin	%50'i Histadrut'undur.
Bankacılık sahasında işletmelerin	%25'i Histadrutundur.

İsrail'de sanayi alanında hususî teşebbüsün rolü çok büyük ve mühimdir.

e) *Ücretlilere gelince:*

Bütün ücretlilerin takriben %25 i Histadrut işletmelerinde çalışmakta olup, bu yüzde 25 in yüzde 75 i ziraat ve yüzde 25 i ise sanayi sahasında faaliyette bulunmaktadır. Diğer taraftan İsrail'de bilumum ücretlilerin %60 ı Histadrut ile Devlet ve belediyeye ait âmme teşebbüs ve işletmelerinde, sadece %40 ı hususî teşebbüse ait her çeşit işletmelerde faaliyette bulunmaktadır. Kapital şiddetinin yüksek olması, Histadrut işletmelerinde emek produktivitesinin yüksek bir seviye arzemesi üzerinde müessir olmaktadır.

f) *Histadrut'un kooperatifçilik sahasındaki gayret ve faaliyetleri:*

İsrail'de Histadrut'un ekonomik faaliyetleri büyük ölçüde kooperatifler şeklinde organize edilmiş bulunmaktadır. Esasen bir çok defalar işaret ettiğimiz gibi, Histadrut önce sendikalar, ikinci olarak iktisat ve kooperatif olmak üzere belli başlı iki seksiyona ayrılmış bulunmaktadır. Bütün Histadrut âzası hem sendikaların, hem kooperatiflerin âzası bulunmaktadır. Ancak bu kooperatifler, milletlerarası kooperatiflerin tipine pek uymamaktadır. Bu arada kooperatif âzasının, kooperatif teşekkülleri tasfiye ve sermayelerini paylaşmak hususunda hiç bir hak ve selâhiyetleri yoktur. Bu husustaki karar, yüzde yüz ittifakla dahi alınsa, yine hiç bir hüküm ifade etmemektedir. Tasfiye kararına esasen Histad-

rut'un mâni olmak hakkı vardır. Diğer bir şekil kooperatif ise şirket şeklinde tescil edilmekte ve bütün mâmeleki Hıstadrut'a ait bulunmaktadır.

**

Hülâsa olarak diyebiliriz ki bugünkü İsrail dünyanın dört köşe ve bucağından bu memlekete muhaceret etmiş çeşitli örf ve âdet, tâlim ve terbiye, karakter ve temâyüldeki insanlarla dolmuştur. Herşeyden evvel bu insanların hepsinin de din ve ırk bakımından bir vahdet teşkil ettiğini söylemek lâzımdır. Ancak din ve ırk vahdeti, insanlar arasında dünya işlerinde bir görüş ve inanış birliği teminine hiç bir zaman kâfi gelmemektedir. Bu itibarıdır ki İsrail Devlet adamları ve bu memlekette ilerlemeleri teşkilâtlandıran liderler gurubu ilk iş olarak çeşitli temayüldeki bu insanları tipleştirmek, standart bir hale sokmak, tâbir caiz ise önce bir pota içinde eriterek tek tip insan haline getirmek gayreti içindedirler.